

esguits o *esguitions* = *esquitxar* i *esquitxos*, Renat («El Camí», 14-iv-34); pel Nord sembla que *esguitar* arriba fins a Castelló, però ja no en passa, perquè tant al Nord com al Sud del País es conserva la forma *esk-*: *esquitar* i *esquit* són la forma de Castalla (EnrValor, c. 1950); GaGirona (*Voc. Maestr.*) localitza *esguitar* a Castelló, però *esquitar* a Sueca, Onda i Baix Maestrat. I més al Nord d'això ja tenim *tx* fins en terra valenciana: *esquitxar* a la vall del Montll(e)ó, a Portella i a Morella, i la forma *escarritxar*, que GaGirona pren com a bàsica del Maestrat, ve també ací, puix que és òbvia metàtesi d'*esquitxarrar*, amb sufix augmentatiu. Ènguera *esguitar* 'salpicar' (Gulsoy, 1978).

En fi, a les Illes tenim *esquitar* a Eivissa («salpicar, rociar», PzCabr.), i a Mallorca coexisteixen la forma amb *-tx-* (com hem vist) i *esquitar*, potser amb algun predomini d'aquesta jutjant per la formació dels derivats (infra).

Entre les altres llengües romàniques és sabut que l'it. *schizzare* (= *schittare* amb sorda) és un mot usadíssim i de tots els temps, amb el sentit de 'saltar o brollar amb violència un líquid', no ben igual al català però pròxim en extrem: «saltare, spillare con violenza: di liquori e simili»: *fontana che schizza in alto, il vino schizzò via soffiando, schizzò via come un raizzo*; d'una banda això també es pot aplicar, més translaticiamment, fins a objectes sòlids *la lepre schizzò fuori, schizzare il carbone che manda faville*; però encara més tractant d'objectes líquids o semi-líquids, *schizzar veleno, bocca que schizza fango*. D'altra banda el substantiu *schizzo* és precisament 'esquitx' i, si fa no fa, res més: «spicciare di liquidi, e anche la materia schizzata e il segno che lascia»: *uno schizzo d'inchostro, tutto schizzi di fango*. I llavors *schizzare* també pot significar exactament 'esquitxar': *schizzarsi l'acqua addosso, gli schizzò tutti i panni di mòta, mi son tutto schizzato di calcina*.

No sols són mots de la llengua moderna sinó de l'italià clàssic i tradicional: *schizzo* ja es troba en el Boccaccio, *schizzatoio* (que pressuposa el verb *schizzare*) en textos clàssics dels Ss. xv i xvi; i avui s'admet generalment que *schizzo* i *schizzare* en el sentit de 'dibuixar sumàriament' (ja en Galileu i en el Vasari) és el mateix mot, amb aplicació figurada per imatge artística (de la idea de tirar línies ràpidament i com per moviment instintiu o convulsiu de les mans).

Els dialectes mostren el mot escampat més o menys per tot Itàlia. En el Nord, p. ex. piem. *schissé*, i genov. *schità*³ (interessant per la coincidència val., si bé bastant isolat) sinònims del mot italià. Per al Mezzogiorno, veg. moltes dades en Iordan, *ZRPb.* XLII, 548. De *schizzare* deriva, com indica MLWagner (*VKR* I, 94) *schicciula* 'fusell', *fulcile*, en l'argot dels estanyapelles sards.

Però valdrà més donar unes quantes cites dels dialectes literaris: nap. *sgbizzà* tr. «spruzzare, sprizzare; stillare, sgocciolare; scintillare, sfavillare, scoppiare, saltare, sfuggire di corsa», *sgbizzo* «stilla, goccia», *sgbizza* id. i «tantino, pochetto», amb derivats *sgbizzecà*, *schizzecà* verb, *isghizzariello* «gocciolina» (Alta-

mura, *Diz. DialNap.*, 1956, 225). I ací el tenim en el clàssic dialectal napolità G. Basile (c. 1620) *sgbizzanno* 'esquitxant': «gran fontana d'ueglio <'oli>' nante la porta de lo palazzo, co designo che, *sgbizzanno* a lo passare de la gente --- pe non se sodognere <'untar-se>' li vestite, averiano fatte zumpe de grille ---» (*Lo Cunto de li Cunti*, 1891, p. 8). La forma amb *-t-* es troba en altres parlars del Nord, amb el sentit de «squacquerare», pròpiament 'esquitxar d'excrement', tant en venecià com en milanès, però metafòricament usat per 'xerrar': «Vedeu, cugnà? Avevimo dito de no parlare. —E chi xe stada la prima a *schittare*?» (Goldoni, *Baruffe Chiozzotte* I, vi, ed. Cibotto, 1960, p. 587; «el le interroga a taj del fatt leggiuu, / e lu el ghe *squitta* lì tuta l'istoria, dalla quale se capiss che ---», Carlo Porta, *Poesie Mil.*, 1959, p. 126).

Si en italià tenim l'africada en forma de *ts*, en les llengües romàniques més pròximes a la nostra hi ha la mateixa africada que en català. En portuguès, *esguichar*: i no oblidem que la *-ch-* sonà pertot a Portugal com a *ř*, fins a l'època clàssica (encara que avui en el portuguès central s'hagi atenuat en *ř*). El significat allà coincideix més amb l'italià que amb el català: «tr. molhar alguemo com água solta, por *esguicho*», «fazer saír a água por canudo, ou buraco estreito, e com força» i també intr. precisament amb el sentit català: «soltar-se a água em espadana, con ímpetu» (Moracs, c. 1800): *esguichou o sangue da sangria*. Ara bé hi ha també *esguicho* i aquest almenys es documenta en clàssics dels Ss. xvi i xvii (*Palmeirim*, Diogo do Couto): «torno d'água delgado», i més o menys també 'sortidor, brollador': «canudo estreito, onde a água represada, ou impelida por ele, salta com força»: aquest ja es documenta a mj. S. xvi en Mendes Pinto: «com que todo o terreiro estava cerrado, onde avia muitos *esguichos* de ágoa que por cantimprosas corriã de hũs aos outros» (cita de Machado).

Des d'allí anem a Astúries, on veiem una forma anàloga a la valenciana: «*esquitar* --- saltar un líquido depositado en un hoyo o en otro receptáculo, en virtud de presión o percusión», Rato; i, com veiem pel que diu el mateix Rato en un altre passatge (s. v. *fer-vollar*), es veu que aquest mot asturià val també per 'esquitxar' o 'tirar esquitxos'. Potser des d'ací podríem passar al basc, perquè sospito que el basc *bisc. gitxi*, que en basc alavès antic era *guti* i *gutxi* «poco» (Landucci, Mitxelena *Pasado de la L. Vasca*, p. 62) no és altra cosa que un congènere del nostre *esquitx* usat en el mateix sentit.

Deixant això enlaire podem anar a coses més certes, car en els parlars occitans la identitat amb el nostre mot és manifesta. En gascò la seva representació no és gaire general, però de tota manera hi ha *esguít* «sortie», «jaillissement» en Palay (el qual dona de més a més una forma *esglích* i formes verbals *esguità* (s. v. *esguinchà*), *esguistà*, *esguinchà* i *esglíchà*: varietat ben denunciadora del caràcter expressiu del mot. I Rohlfes, en efecte, va sentir *ad esguít det diò* «à la pinte du